

Kazimierz Bełch, *Bełch Stanisław Franciszek (1904–1989)* [w:] *Przemyski słownik biograficzny*, t. 2, pod red. Lucjana Faca, Tomasza Pudłockiego, Anny Siciak, Przemysł 2011 s. 5-8

Bełch Stanisław Franciszek, pseud. „Błażej”. 13 I 1904 r. Różanka k. Strzyżowa – 3 VI 1989 Korczynna pow. krośnieński. Teolog i historyk Kościoła, kapłan rzymskokatolickiej diecezji przemyskiej, Generalny Sekretarz Katolickiego Stowarzyszenia Mężów i Asystent Chrześcijańskich Związków Zawodowych, kapelan Wojska Polskiego we Francji i Anglii, duszpasterz w kraju i polonijny, tłumacz, wydawca.

Pochodził ze zubożałej rodziny szlacheckiej. Syn Izzydora i Teresa z d. Strzępek – rolników. Urodził się jako drugie z dziewięciorga dzieci, z których pięcioro poświęciło się Bogu w kapłaństwie i życiu zakonnym. W 1910 r. rodzice przenieśli się wraz z dziećmi z Różanki do Sobniowa k. Jasła. Do gimnazjum uczęszczał w Jasle. Brał tam czynny udział w harcerstwie, w kółku dramatycznym i prowadził bibliotekę gimnazjalną. W 1920 r., w okresie wojny polsko-bolszewickiej, w wieku 16 lat, wstąpił do ochotniczej służby wojskowej i pełnił służbę wartowniczą w Krakowie. Po maturze, w 1924 r., wstąpił do Seminarium Duchownego w Przemysłu. Tam również zajmował się harcerstwem. Brał też czynny udział w kole misyjnym i mariańskim oraz oświatowo-społecznym, którego był prezesem. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1928 r. W ciągu całego okresu pracy w diecezji przemyskiej nie angażował się w działalność polityczną, lecz całkowicie oddał się pracy duszpasterskiej według nowoczesnych ówczesnie metod. Do 1938 r. był zatrudniony w duszpa-

sterstwie parafialnym jako wikariusz kolejno w: Jasionicy Rosielnej (1928–1930), Przemyślu (1930–1932), Dobromilu (1932–1934), Sokołowie Małopolskim (1934–1935), Krośnie (1936–1938). W latach 1938–1939 był administratorem parafii Wrocanka (pow. krośnieński). W każdej z tych parafii, oprócz zwykłej posługi duszpasterskiej, angażował się w zakładanie i prowadzenie katolickich stowarzyszeń, zwłaszcza Akcji Katolickiej, zakładanie bibliotek parafialnych, wypożyczanie książek i kolportaż czasopism katolickich. W Jasionicy Rosielnej prowadził Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej męskiej i żeńskiej (dalej: m. i ż.) oraz Krucjatę Eucharystyczną. W parafii katedralnej w Przemyślu założył bibliotekę parafialną i wypożyczalnię książek oraz kiosk z kolportażem katolickich czasopism i dewocjonaliów, opiekował się Chrześcijańskim Związkiem Zawodowym, prowadził Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej m. i ż., działał w środowisku harcerskim w randze podharcymistrza. W Dobromilu utworzył Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży m. i ż., zorganizował Katolickie Stowarzyszenie Kobiet. W Krośnie także założył i prowadził Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży m. i ż., rozwinął bibliotekę parafialną, zorganizował kolportaż katolickich czasopism, założył ochronkę, zainicjował i rozpoczął budowę domu katolickiego dla Akcji Katolickiej. We Wrocance również założył Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży m. i ż. oraz bibliotekę parafialną. Rozpoczął także przygotowywanie materiałów do budowy nowego kościoła. Po zaledwie 10 miesiącach pasterzowania w tejże parafii został (10 III 1939 r.) mianowany Generalnym Sekretarzem Katolickiego Stowarzyszenia Mężów i Asystentem Chrześcijańskich Związków Zawodowych w Przemyślu.

Energicznie zabrał się do tej nowej pracy. Działal głównie w terenie, nawiązując bezpośrednie kontakty z księżmi i oddziałami, wzmacniał już założone, zakładał nowe.

Po wybuchu wojny, zagrożony rozstrzelaniem przez Niemców, przedostał się do Rumunii, a stamtąd przybył do Rzymu i rozpoczął studia na Papieskim Uniwersytecie „Angelicum”. W kilka miesięcy później, w styczniu 1940 r. został powołany na kapelana Polskich Sił Zbrojnych we Francji. Po kapitulacji Francji, w czerwcu 1940 r. ewakuował się wraz z wojskiem do Szkocji. Wkrótce przeniósł się do Londynu, gdzie rozpoczął pracę duszpasterską wśród młodzieży i inteligencji. Dla przeciwstawienia się antykatolickiej propagandzie nawiązał w lipcu 1940 r. ścisłą współpracę z gorliwym katolikiem, angielskim drukarzem Franciszkiem Mildnerem i zaczął wydawać tygodnik „Jestem Polakiem”, a następnie „W Imię Boże”. Utworzył również Katolicki Fundusz Wydawniczy. Wydawał m.in. Pismo Święte, polskie przekłady encyklik papieskich i katechizmy. Wobec ataków na św. Stanisława Biskupa przetłumaczył na język polski i wydał dzieło J. Długosza *Żywot św. Stanisława* oraz W. Kalinki *Męczeństwo św. Stanisława i jego znaczenie dla Narodu*. Stanął także w obronie papieża Piusa XII, pisząc i wydając rozprawę *Papiestwo a Polska*, będące odpowiedzią na ataki ze strony kół antykościelnych na emigracji. Dla polskich jeńców wojennych wydał dziesiątki tysięcy modlitewników, które za pośrednictwem Międzynarodowego Czerwonego Krzyża dostarczył do obozów jenieckich w Niemczech oraz do formujących się oddziałów wojska polskiego i polskiej ludności cywilnej w ZSRR. W wydawnictwa

o tematyce religijnej zaopatrywał także Polaków mieszkających w okupowanym Kraju. Łącznie do 1946 r. wydał 74 książki i broszury.

W 1942 r. dla celów formacji duchowej starszego pokolenia założył Koło Życia Wewnętrznego im. św. Stanisława Biskupa, a dla formacji intelektualnej Koło im. św. Tomasza z Akwinu, na którym wykładał *Sumę teologiczną*. Oba te Koła po zakończeniu wojny złączyły się w jedną organizację: Polskie Katolickie Stowarzyszenie Uniwersyteckie Veritas, które weszło do międzynarodowej organizacji uniwersyteckiej Pax Romana. W 1945 r. został mianowany kapelanem młodzieży akademickiej. Założył wówczas Hospicjum św. Stanisława w Londynie i domy dla studentów w Londynie i w Irlandii. Zainicjował również założenie dla polskich dziewcząt szkoły średniej z internatem w Pitsford. Taką szkołę dla polskich chłopców zainicjował w Fawley Court.

W 1947 r. ks. Stanisław Belch zainicjował utworzenie Katolickiego Ośrodka Wydawniczego (KOW) „Veritas”. Przekazał temu Ośrodkowi wszystko, co stanowiło założony wcześniej Katolicki Fundusz Wydawniczy (publikacje i środki pieniężne). Cechą charakterystyczną KOW „Veritas”, odróżniającą od innych polskich wydawnictw emigracyjnych, była jego ścisła więź z Kościołem katolickim. Publikowane tam teksty promowały chrześcijańską kulturę na emigracji i w Polsce, gdzie nie było możliwości drukowania wszystkich książek i czasopism.

W latach 1948–1957 przebywał w USA. Tam odbywał studia: najpierw w Fordham University (Nowy Jork) studiował historię i uzyskał magisterium za pracę:

Jan Długosz jako historyk (1950), potem na Uniwersytecie Notre Dame (Indiana) studiował filozofię polityki i socjologię, a równocześnie wykładał etykę św. Tomasza z Akwinu. W tym czasie podjął się także opracowania dzieł Pawła Włodkowica. W wyniku wielu żmudnych poszukiwań w bibliotekach i archiwach zebrał wszystkie jego dzieła, także te, które dotychczas nie były znane. W 1957 r. na wezwanie ks. bp. J. Gawliny wrócił do Londynu.

W Londynie nadal prowadził duszpasterstwo akademickie i wciągał młodzież do formacji „Juventus Christiana”, studiował dzieła Pawła Włodkowica, które opracował w znakomitym monumentalnym dziele w języku angielskim pt.: *Paulus Vladimiri and his doctrine concerning international law and politics* (wyd. 1965, dwa tomy, 1292 s.). Dzieło to ukazało światu nieznaną dotąd na Zachodzie postać polskiego myśliciela (Pawła Włodkowica) i wprowadziło do ogólnoświatowej nauki. Na podstawie pierwszego rozdziału tego dzieła uzyskał ks. Bełch doktorat w Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie. Po wydaniu tego dzieła w dalszym ciągu analizował on pisma Włodkowica i rozpoczął od nowa opracowanie wszystkich jego dzieł, zatytułowane „Opera omnia”. Zdażył przygotować tekst do kilku tomów. Zdawał sobie jednak sprawę, że tego drugiego dzieła nie dokończy, toteż „Włodkowiciana” przekazał ok. 1987 r. Bibliotece Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Papiież powołał ks. Bełcha na eksperta w czasie Soboru Watykańskiego II, a bp Gawlina polecił mu opracowanie nauki Pawła Włodkowica o zasadach współżycia narodów. Opracowanie to zostało wręczone

wszystkim Ojcom Soboru. W 1961 r. ks. Stanisław Belch został odznaczony szambelanią papieską.

W 1962 r. rozpoczął największe dzieło swojego życia, którym było zainicjowanie i przeprowadzenie przekładu na język polski całej *Sumy teologicznej* św. Tomasza z Akwinu i jej wydanie. Osobiście przełożył trzy tomy *Sumy*, był zaś redaktorem i wydawcą całego dzieła, tj. 34 tomów. Podjął też starania o fundusze tak skutecznie, że udało mu się wydrukować dodatkowo 1200 egzemplarzy przeznaczonych bezpłatnie dla Kościoła w Polsce. Dostarczono je na ręce Księdza Prymasa: w 1982 r. 28 tomów, a w 1986 r., po zakończeniu wydania *Sumy*, ostatnie 6 tomów.

W Londynie ks. S. Belch mieszkał i pracował naukowo i duszpastersko do 1968 r. Warunki materialne miał tam trudne i czuł się już przemęczony, dlatego skorzystał z zaproszenia do zamieszkania w Fawley Court przy zainicjowanej przez siebie przed wielu laty szkole dla polskich chłopców, prowadzonej przez księży Marianów. Uczył tam chłopców religii i był spowiednikiem w zamian za pełne utrzymanie. Okazał się wspaniałym katechetą-nauczycielem, zdobył duży autorytet i zaufanie młodzieży. Kontynuował tam pracę nad przekładem i redakcją *Sumy teologicznej* oraz zbierał materiały o św. Stanisławie Biskupie. Na 900-lecie jego śmierci opracował źródłowo i krytycznie oraz wydał monumentalne dzieło: *Święty Stanisław, Biskup Męczennik, Patron Polaków* (wyd. 1976, 880 s.). Mimo wydania tego dzieła nadal, do końca życia, rozwijał naukową refleksję nad życiem św. Stanisława.

Po wydaniu Sumy Teologicznej, wrócił do Polski (1987 r.). Zamieszkał w Domu Księży Emerytów w Korczynie k. Krosna. Mimo podeszłego wieku i poważnych schorzeń do końca życia pracował naukowo. Zmarł w Korczynie, pogrzebany zaś został w Jaśle.

Źródła i opracowania:

Bibliografia podmiotowa w całości i przedmiotowa do 1995 r. zob. O. Pius Bełch, *Bełch Stanisław Franciszek* [w:] *Słownik polskich teologów katolickich 1981–1993*, pod red. J. Mandziuka, t. 8, Warszawa 1995, s. 58–60. Po 1995 r. do ważniejszych pozycji bibliografii przedmiotowej należą: E. Rusin, *Poglądy i działalność społeczna ks. Stanisława Bełcha na emigracji*, Warszawa 1998; A. Romejko, *Duszpasterstwo polonijne w Wielkiej Brytanii*, Tuchów 2001; O. Pius Bełch, *Ks. Stanisław Bełch – człowiek z wizją*, „Gazeta Niedzielną” 2006, nr 9 [zawierająca materiały z konferencji poświęconej ks. Stanisławowi Bełchowi, odbytej w Londynie 11. 02. 2006 r.]; M. Mazurek, *Ocalić pamięć*, ibidem; R. Kaczorowski, *Budując wizerunek Ojczyzny*, ibidem; W. Płazak, *O człowieku, który budził tęsknotę*, ibidem; B. Medeksza, *Oryginał bez kopii*, ibidem; T. Wachowiak, *Żmudna korekta wielkiego dzieła*, ibidem; A. Szymańska, *Jego wizja przygotowała nas dobrze na przyszłość*, ibidem; O. Pius Bełch, *Ks. Stanisław Bełch*, mszps w Archiwum Kurii Metropolitarnej w Przemyślu.